

Добросовісне (належне) виконання зобов'язань передбачає дотримання відомих ще з класичного римського права вимог: належними суб'єктами (§105, 164, 242, 267), згідно зі змістом зобов'язання (§ 243, 266), в належному місці і в належний строк (§ 286, 287, 288 тощо). Неналежне виконання або невиконання зобов'язань спричиняє обов'язок винної особи (ураховується як умисел, так і груба необачність) відшкодувати шкоду в натурі (§249), або, якщо поновлення попереднього стану неможливе або недостатнє для задоволення кредитора, сплатити збитки (§251) [5, 453].

Таким чином можна зауважити, що англосаксонська і романо-германська система права мають багато спільного. І це спільне виявляється в загальних засадах приватного права, які були розроблені ще в римському приватному праві.

Література

1. Корчевна Л. О. Феномен «пового права» держав-учасниць Євросоюзу та Ради Європи // Часопис Київського університету права. — 2005. — № 1. — С. 27.
2. Федущак-Паславська Г. Т. Місце римського права в історії європейського права // Актуальні проблеми держави і права. — 2002. — Вип. 13. — Ст. 139–144.
3. Марке К., Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Соч. — 2-е изд. — Т. 21. — С. 412.
4. Фулей Т. Римське право як основа сучасних загальнолюдських принципів права // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць / Голов. ред. С. В. Ківалов. — О., 2001. — С. 26.
5. Харитонова О. І., Харитонов С. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. — Х.: Одіссей, 2002. — 592 с.
6. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира. — М., 1983. — С. 26–28.
7. История государства и права зарубежных стран. Ч. 2: Учеб. для вузов / Под общ. ред. П. А. Крашенинниковой и О. А. Жидкова. — М.: ИОРМА-ИПФРА-М, 1998. — С. 660–661.

УДК 347.77

О. О. Кулініч

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Право на інформацію в сучасному контексті та розумінні поняття інформації виникло з появою та бурхливим розвитком у другій половині ХХ ст. наукових дисциплін — кібернетики та інформатики, а його актуальність і сучасність зумовлені розвитком інформаційного суспільства [1]. У науковій літературі [2] право на інформацію визначається як особисте немайнове право з усією специфічністю, притаманною йому в силу немайнового змісту, особливості інформації як нематеріального блага.

Ще в середині минулого століття були започатковані дослідження, присвячені інформації [3]. В окремих працях також розглядалися питання захисту інформації [4]. Теоретичною основою цього дослідження стали висновки, викладені як у працях фахівців-цивілістів, так і фахівців із загальних проблем права.

Ураховуючи наші попередні розробки, присвячені інформації як об'єкту цивільних прав, цивільно-правовому регулюванню інформації з обмеженим доступом, захисту права на таємницю, вважаємо за необхідне присвятити дане дослідження визначенню кримінально-правових та цивільно-правових наслідків, які викликані порушенням права на інформацію з обмеженим доступом.

Закон України «Про інформацію» [5] поділяє за правовим режимом інформацію з обмеженим доступом на конфіденційну і таємну. Конфіденційна інформація — це відомості, які перебувають у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. Стосовно інформації, що є власністю держави і перебуває в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ — надано статус конфіденційної. До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Чинне законодавство України не містить критеріїв, що дозволяють однозначно кваліфікувати ті чи інші відомості, які мають конфіденційний характер. Без уваги залишаються такі ознаки інформації з обмеженим доступом, як її не загальновідомість, вживання заходів щодо обмеження вільного доступу третіх осіб, особлива соціальна цінність інформації, у силу своєї невідомості і т. п. Дані обставини ставлять під сумнів ефективність чинного законодавства. Іншими словами, керуючись нормами чинного законодавства, сьогодні в окремих випадках неможливо однозначно кваліфікувати ті чи інші відомості як інформацію з обмеженим доступом. Наслідком цієї ситуації може бути неможливість власників інформації з обмеженим доступом захистити свої правомірні інтереси.

Розглядаючи інформацію з обмеженим доступом як вид інформації, ми виходимо з того, що такі відомості в повному обсязі мають властивості інформації як субстанції, як соціального і правового явища.

Інформація з обмеженим доступом — це відомі тільки визначеному колу осіб відомості, дані і знання з особливою цінністю, щодо яких уживаються заходи, спрямовані на обмеження вільного доступу третіх осіб, поширення яких може заподіяти істотну шкоду зацікавленим особам.

Інформація з обмеженим доступом зокрема включає в Україні: інформацію, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішні зносин, державної безпеки і охорони правопорядку, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці України та яка визнана державною таємницею і підлягає охороні державою, а також інформацію, яка не підлягає оприлюдненню та поширенню у засобах масової інформації згідно з національним законодавством.

Останнім часом у правовій літературі приділяється увага визначенню ефективних засобів захисту інформації з обмеженим доступом, а саме: інформації,

що перебуває в режимі лікарської таємниці, таємниці усиновлення, таємниці особистого життя тощо. Постраждати від неправомірних дій третіх осіб у випадку порушення режиму таємниці може як власник цієї інформації, так і конфідент власника, що одержав доступ до відомостей на підставі цивільно-правового договору з власником, у тому числі користувач.

Порушення прав на конфіденційну інформацію особами, що не перебувають у договірних відносинах з її власником або конфідентами, може виразитися, насамперед, у неправомірному доступі до інформації.

Кримінальний кодекс України [6], визнаючи вагоме місце в суспільному та особистому житті людини інформації з обмеженим доступом, установив відповідальність за незаконні дії стосовно інформації, що перебуває в режимі таємниці. Можна виділити окремо статті, присвячені порушенню конфіденційності інформації, яка має вагоме значення для держави, та статті, присвячені порушенню конфіденційності інформації про особу.

Наприклад, встановлено відповідальність за розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132 КК України), незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145 КК України), порушення таємниці голосування (ст. 159 КК України), порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст. 163 КК України), розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) (ст. 168 КК України), порушення недоторканості приватного життя (ст. 182 КК України), вимагання (розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці) (ст. 189 КК України), умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу) (ст. 209-1 КК України), незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України), розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК України), розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України), втрата документів, що містять державну таємницю (ст. 329 КК України), передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави (ст. 330 КК України), втручання в діяльність захисника чи представника особи (порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці) (ст. 397 КК України), розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості (ст. 422 КК України), несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361-2 КК України), несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих систе-

мах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, учинені особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК України).

При характеристиці цих злочинів можна виявити спільні риси вчинених протиправних посягань. Це передусім об'єкт злочину — право громадян (у деяких випадках юридичних осіб або держави) на недоторканність конфіденційної таємниці.

Предметом цих злочинів є конфіденційна інформація.

З об'єктивної сторони порушення може полягати в незаконному збиранні (отриманні), зберіганні, використанні чи поширенні конфіденційної інформації без згоди її власника.

Суб'єкт цих злочинів у деяких складах є загальним, іноді спеціальний — службова особа при використанні наданих їй влади чи службового становища. Слід зазначити, що у складах, де присутній загальний і спеціальний суб'єкт злочину, відповідальність щодо спеціального суб'єкта є більш суворішою.

Із суб'єктивної сторони ці злочини характеризуються, як правило, прямим умислом, але може мати місце і службова недбалість.

Однією з форм реалізації кримінальної відповідальності є покарання, яке згідно зі ст. 50 КК України переслідує мету не тільки кари, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. За вчинені злочини в основному встановлюється відповідальність у вигляді штрафу або громадських робіт, або виправних робіт, або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, або арешту, або обмеження волі.

Проте здебільшого особа, яка постраждала від учинення одного з вищевказаних злочинів, зацікавлена, передусім у відшкодуванні завданої їй матеріальної і моральної шкоди. Це може бути здійснено шляхом звернення з позовом до суду про відшкодування шкоди, завданої їй унаслідок злочину. Разом із тим не кожне порушення прав особи на конфіденційну інформацію має наслідком кримінальну відповідальність. В інших випадках кожна особа має право на судовий захист свого особистого або майнового права та інтересу (ст. 16 Цивільного кодексу України, далі — ЦК України) [7]. ЦК України не встановлює вичерпного переліку способів захисту цивільного права, указуючи на те, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, установленим договором або законом. Можливість широкого застосування судової форми захисту ґрунтується, насамперед, на положеннях ст. ст. 55, 124 Конституції України, рішень Конституційного Суду України щодо тлумачення положень ч. 1 та 2 ст. 55 Конституції України та постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. № 9. Відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція суду поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі. Тобто в силу положень цивільного законодавства предметом судового розгляду та вирішення можуть бути будь-які правовідносини, включаючи як правовідносини, підстави виникнення, зміни та припинення яких передбачені правовими нормами, так і правовідносини, не передбачені ними, але в силу

загальнодозвільного принципу регулювання приватно-правових відносин такі, що породжують правові наслідки [8].

Цивільно-правова відповідальність за шкоду виникає при одночасній наявності таких умов: заподіяння потерпілому шкоди чи збитків; вина правопорушника; причинний зв'язок між протиправною поведінкою порушника і шкідливими наслідками, що настали; протиправний характер поведінки (дії чи бездіяльності) особи, на яку передбачається покласти відповідальність. Дані умови утворюють загальний склад цивільного правопорушення [9]. Випадки відшкодування збитків, а також застосування інших способів відшкодування майнової і моральної шкоди, є досить поширеними в судовій практиці [10].

Разом із тим специфіка інформації, зокрема конфіденційної як об'єкта цивільних прав зумовила необхідність пошуку засобів захисту, які б не тільки вливали на особу, майнову сферу порушника, але й забезпечували стабільність прав володільця такої інформації і відновлення в повному обсязі сфери його майнових і немайнових інтересів у разі їх порушення. У літературі пропонувалися такі способи захисту як: укладення договору про передачу інформації, якщо третя особа вже її використовує у своїх цілях [11]; знищення або передачу відповідних матеріальних доказів правопорушення, відшкодування заподіяної шкоди [12]; стягнення прибутку, отриманого порушником унаслідок порушення прав на нерозкриті інформацію [13]. З такими пропозиціями в цілому можна погодитися, проте цей перелік можна доповнити такими засобами, як публічне вибачення перед особою, що зазнала шкоди, а також застосуванням поряд із цивільно-правовими засобами дисциплінарних заходів стосовно службових осіб, винних у розголошенні конфіденційної інформації: письмового зауваження, догани, звільнення з займаної посади [14].

У контексті проблематики статті можна запропонувувати такі висновки. Реалізація кримінально-правової відповідальності не завжди може ліквідувати ті негативні матеріальні наслідки, до яких призведе порушення права на конфіденційну інформацію через специфічність останньої і спрямованість на особу правопорушника. Тому реалізація заходів цивільно-правової відповідальності і застосування спеціальних засобів захисту, маючи на меті ліквідацію наслідків у майновій та немайновій сфері потерпілого, в окремих випадках дозволяє більш ефективно захищати (поновлювати) інтереси зацікавленої особи.

Література

1. Кушакова Н. Конституційне право на інформацію в Україні: сучасний підхід // *Право України*. — 2002. — № 12. — С. 54.
2. Кохановська О. Теоретичні проблеми захисту інформаційних прав відносин цивільним правом // *Підприємство, господарство і право*. — 2004. — № 7. — С. 3.
3. Венгеров А. В. Право на інформацію в условиях автоматизации управления. — М., 1978; Венгеров А. В. Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки // *Советское государство и право*. — 1977. — № 10. — С. 70–78; Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине. — М.: Сов. радио, 1968. — 328 с.; Шрейдер Ю. А. Семантические основы информатики. — М., 1975. — 80 с.; Урсул А. Д. Природа информации: Филос. очерк. — М.: Политиздат, 1968. — 288 с.; Урсул А. Д. Проблемы информации в современ-

- ной науке: Филос. очерки. — М.: Наука, 1975. — 287 с.; Урсла А. Д. Информация: Методол. аспекты. — М.: Наука, 1971. — 220 с.; Венгеров А. Б. Право и информация в условиях автоматизации управления. — М.: Юрид. лит., 1978. — 208 с.; Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике. — М.: Изд-во ипостр. лит., 1963. — С. 243–332; Бриллюэн Л. Научная неопределенность и информация. — М.: Мир, 1966. — 250 с.; Суханов А. П. Информация в жизни человека. — М.: Политиздат, 1983. — 112 с.
4. Грибанов В. П. Пределы осуществления и защита гражданских прав. — М.: Изд-во МГУ, 1972. — 214 с.; Стоякин Г. Я. Понятие защиты гражданских прав // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав: Сб. науч. трудов. — Свердловск, 1973. — Вып. 27. — С. 30–35; Чечот Д. М. Субъективное право и формы его защиты. — Л.: Изд-во Лeningr. ун-та, 1968. — 226 с.
 5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
 6. Кримінальний кодекс України // Офіційний вісник України. — 2001. — № 21. — Ст. 920.
 7. Цивільний кодекс України // Голос України. — 2003. — № 45–46.
 8. Бірюков І. Інтерес і суб'єктивне цивільне право // Право України. — 2004. — № 8. — С. 18.
 9. Харитонов С. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України. — К., 2003. — С. 718.
 10. Застосування судами цивільного і цивільного процесуального законодавства / За заг. ред. П. І. Шевчука. — К.: Вид. дом «Юрс», 2002.
 11. Копылов В. А. Информационное право. — М.: Юристъ, 2002. — С. 389.
 12. Андрущук А. Секретна інформація як об'єкт правової охорони // Інтелектуальна власність. — 1999. — № 3–4. — С. 32.
 13. Интеллектуальная собственность в Украине: В 4 т. / Под ред. А. Д. Святоцкого. — К.: Ін Юрс, 1999. — Т. 3. — С. 99.
 14. Кулінич О. Режим охорони інформації про приватне життя фізичних осіб // Наукові записки Острозької національної академії. Сер. Право. — Острог, 2005. — Вип. 6. — С. 255–260.

УДК 347.963(477)

Е. В. Потудинская

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСКАЯ ФУНКЦИЯ ПРОКУРАТУРЫ В СВЕТЕ НОВОГО ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Демократизация современного общества, происходящие во всех сферах общественной жизни изменения, реформирование действующего законодательства, не могли не затронуть правовых основ организации и деятельности органов прокуратуры.

Украинское государство должно выполнить обязательства перед Советом Европы относительно роли и функций прокуратуры, с целью приведения последней в соответствие с международными стандартами. Вопрос о том, отвечает ли прокуратура Украины европейским стандартам, не раз обсуждался в литературе. Существуют разные точки зрения. Одни считают, что сегодня прокуратура выполняет не свойственные демократическому государству функции; другие утверждают, что она уже соответствует общедемократическим принципам правового государства [1].

Такое различие во взглядах объясняется, прежде всего, тем, что за прокуратурой Украины сохраняется функция «надзор за соблюдением и применени-